

20.10. KLO 19.00
MUSIIKKITALO

RSO-FESTIVAALI THOMAS ADÈS
INFERNO

THOMAS ADÈS
KAPELLIMESTARI

Igor Stravinsky: *30 min*

Orfeus

1. kohtaus

Orfeus

Air de danse

Kuolemanenkelin tanssi

Interlude

2. kohtaus

Raivottarien tanssi

Air de danse - Interlude - Air de danse

Pas d'action

Pas de deux

Interlude

Pas d'action

3. kohtaus

Orfeuksen apoteoosi

VÄLIAIKA 20 MIN

Thomas Adès:
Inferno baletista Dante

40 min

I Abandon Hope
- the gateway to Hell.

II The Selfish
- who run with banners, stung by wasps.

III The Ferryman
- who rows dead souls across the river Styx.

IV Pavan of the Souls in Limbo

V Paolo and Francesca
- the adulterers: the endless whirlwind.

VI The Gluttons
- in slime.

VII The Suicides
- bleeding trees, mauled by harpies.

VIII The Deviants
- crawling across burning sand.

IX The Fortune-tellers
(flatterers and critics) -
walking in two directions, their heads bent back,
tears running down between their buttocks

X The Popes
(the politically ambitious) -
stuffed head first down a hole,
one on top of the other.

XI The Hypocrites
- weighed down by coats of lead.

XII The Thieves
- who transform endlessly into giant lizards
and back again into thieves.

XIII Satan
- in the frozen lake. Dante and Virgil climb out of
Hell and see the stars.

THOMAS ADÈS - VAHVOJEN ELÄMÄNTUNTOJEN TULKITSIJA

Englantilainen Thomas Adès (s. 1971) murtautui musiikkiyleisön tietoisuuteen jo varhain, vain parikymppisenä säveltäjänä 1990-luvun alkupuolella. Hänen ylleen kasattiin nopeasti suuria odotuksia, ja nämä odotukset hän on epäilemättä täyttänyt ja ylittänytkin – mutta luultavasti eri tavoin kuin oli ajateltu.

Ainakin kohun määrässä mitaten Adèsin lopulliseksi läpimurtotoekseksi muodostui kamariooppera *Powder Her Face* (1995), jonka aiheena oli 1960-luvulla hurvittelevaa elämää viettäneiden Argyllin herttuattaren rappio. Teos antoi Adèsin läpimurrolle sopivasti skandaalinkäryistä ja oscarwildemäisen nokkelaa särmää, mutta hänen taiteensa syveni nopeasti mer-

kitsevämpiin ulottuvuuksiin. Sen osoitti jo pian *Powder Her Facen* jälkeen valmistunut surrealististen sointimaailmojen orkesteriteos *Asyla* (1997). Adèsista onkin sittemmin tullut yksi aikamme arvostetuimmista nykysäveltäjistä.

Kansainvälinen menestys ja maailman huippuesittäjistöiltä tulleet tilaukset eivät ole saaneet Adèsia luopumaan taiteellisesti integriteetistään. Hän saattaa käyttää sinänsä perinteisiltä tuntuvia materiaaleja ja muotoratkaisuja, mutta esimerkiksi harmonian hienosäädön, rytmisten yksityiskohtien ja taiturillisen orkestraation keinoin hän onnistuu antamaan näennäisen perinteisillekin eleille omaa moniselitteisyyttään. Hänen musiikissaan valo ja

pimeys, julmuus ja hellyys, ironia ja vakaavuus elävät usein rinnakkain.

Alitajuisen ja tietoisien välillä on Adèsin sävellystyössä herkkä tasapaino: ”Musiikki on mielestäni eräänlainen maanalainen joki, joka virtaa jatkuvasti ja etsii kanavaa. Teoksessa idea, teksti ja luonne muodostavat juuri sen kanavan, ja minun täytyy antaa musiikin purkautua esiin kalliosta.”

Asylan jälkeen keskeisiä kiinnekohtia Adèsin uralla ovat olleet monet suuren orkesterin teokset: *America: A Prophecy* mezzosopraanolle ja orkesterille (1999), viulukonsertto *Concentric Paths* (2005), *Tevot* (2007), *In Seven Days* pianolle ja orkesterille (2008), *Polaris* (2010), *Totentanz* mezzosopraanolle, baritonille ja orkesterille (2013) ja pianokonsertto (2018). Adèsin laajassa tuotannossa on kuitenkin myös suuri määrä pienille kokoonpanoille kirjoitettuja teoksia, lauluja, kamarimusiikkia ja pianokappaleita, nekin tärkeitä hänen säveltäjäyhtensä kokonaiskuvassa.

Powder Her Facen jälkeen Adès on säveltänyt kaksi oopperaa, jotka molemmat kuuluvat hänen keskeisiin teoksiinsa:

Shakespearean näytelmän innoittama *The Tempest* (Myrsky; 2004) ja Luis Buñuelin elokuvaan perustuva *The Exterminating Angel* (Tuhon enkeli; 2016). Niiden jälkeen hän on laajentanut työtään näyttämömusiikin alueella säveltämällä Danten *Jumalaisen näytelmän* innoittaman baletin *Dante* (2019–20), jonka kolme osaa ovat runoelman pääosien mukaisesti Inferno, Purgatorio ja Paradiso. Ensi-illan oli määrä olla Lontoon Covent Gardenissa toukokuussa 2020, mutta korona peruutti sen.

Olellaisen elementin Adèsin säveltäjäkuvaan tuo hänen vahva muusikkoutensa. Hän on hieno pianisti ja kapellimestari ja esittää usein sekä omia että arvostamiensa säveltäjien teoksia. Adèsin laaja-alaisen musiikillisen elämän vaiheita ovat aiemmin olleet vielä työt Benjamin Brittenin perustaman Aldeburghin festivaalin taiteellisena johtajana sekä sävellyksen Britten-professorina Lontoon Royal Academy of Musicissa.

Kimmo Korhonen

IGOR STRAVINSKY: ORFEUS

Antiikin taru Orfeuksesta, maailman ensimmäisestä muusikosta, joka laulullaan ja lyyrällään lumosi ihmiset, eläimet, kivet ja kuolleetkin, on versonut kulttuurihistoriassa monissa kirjoissa, maalauksissa ja sävellyksissä. Igor Stravinsky (1882–1970) oli aiheeseen tarttuessaan asiasta perillä ja hänen yhtenä vertailukohteenaan oli Claudio Monteverdin ooppera *Orfeo* vuodelta 1607.

Vuonna 1947 yhteistyössä koreografi George Balanchinen kanssa valmistunut baletti *Orpheus* oli Stravinskyn niin kutsutun uusklassisen kauden viimeisiä teoksia. Stravinskyn ”uusi klassismi” tarkoitti kuvitellun antiikin ja kuvitellun historiallisen musiikin yhteenliittymää, joka tuntui sijoittuvan tyyleistä ja tunneilmaisusta riisuttuun mytologiseen aikaan. Sellaisena Orpheus huipeuttaa *Oidipus Rexistä* (1927) ja *Apollosta* (1928) alkaneen ja *Perséphoneen* (1934) kulkeneen kehityksen, joka sai vielä jatkokseen modernistisen *Agonin*.

Stravinsky puhui *Orpheuksen* yhteydessä ”valkoisesta musiikista”, joka kuvasi Balanchinen ajatusta ’ballet blancista’. Siinä tarkoituksessa orkesterikokoonpano on tavallista suppeampi. Lyömäsoittimista mukana on vain patarumpu ja Orfeuksen harpulla on oma erillinen rooli. Rakenteet ovat kurinalaisia ja ilmaisu on pidättyväistä. Suurin osa musiikista on hidasta ja hiljaista, yleisvaikutelma on antiikkisissa sävellajeissaan miltei lempeä.

Kerrottu tarinaversio on sen sijaan karu, kenties toisen maailmansodan tuhojen varjostama. Kyseessä on matka kuolleiden valtakuntaan, josta ei ole paluuta. Musiikki saa kuoleman jälkeisen elämän taivaassa (Olympolla), mutta poistuu samalla tästä maailmasta. Baletti tuntuu arvostelevan ih-

misen hybristä ja kunnianhimoa samaan tapaan kuin Stravinskyn *Sotilaan tarina* (1918) edellisen sodan jälkeen: ”Yksi onni on kaikki onni” ja jos haluaa liikaa, tuhoutuu.

Kolmeen kuvaelmaan jakautuva baletti alkaa alakuloisella esittelyllä (Lento sostenuto), jossa Orfeus suree kuollutta puolisoaan Eurydikeä. Tanssillisen elämän aloittaa johdantoa seuraava *Air de danse* (Andante con moto) viulusoolineen. Kuoleman enkeli (L’istesso tempo) ilmestyy johdattaakseen Orfeuksen Hadekseen. Jouset ja puhaltimet seuraavat tiiviisti matkaa alas kuolleen valtakuntaan, jonne päästään jousitremloloiden säestämässä trumpettisoolossa. Välistoissa (L’istesso tempo) Orfeus ja Enkeli ovat saapuneet Tartaroksen hämäämään, manalan alimmalle tasolle, jonne jumalat vangitsevat vihollisensa.

Toisen kuvaelman alkajaisiksi, *Pas de furies*, raivottaret piirittävät Orfeuksen, kiihtyneinä, mutta hiljaisesti (Agitato in piano). Orfeus lumoo heidät harpullaan ja Bachia etäisesti muistuttavalla siciliano-sävelmällä (*Air de danse*, Grave). Se saa kadotetut sielut kaipaamaan lisää lohduttavaa musiikkia (Interludi). Koko Hadekseen leviää nyt rauha (*Pas d’action*, Andantino *leggiadro*) ja raivottaret sitovat Orfeuksen silmät, jotta hän voi kohdata Eurydiken. Laajassa duetossa Orfeus tanssii verhon erottaman Eurydiken kanssa (*Pas de deux*, Andante *sostenuto*). Musiikki liukuu idyllisestä pahaenteiseen, kun Orfeus ottaa siteen silmiltään ja Eurydike kaatuu kuolleen maahan.

Lyhyt vakava ja vaskinen interludi (Moderato *assai*) tekee tapahtuneesta yhteenvedoa. Sen seurauksena draama huipeutuu, kun bakkantit, Dionysoksen ja irrationalismin papittaret, hyökkäävät (*Pas d’action*, *Vivace*) Orfeuksen kimppuun ja re-

pivät hänet palasiksi. Orkesteri näyttää voimansa väkivaltaisissa rytmeissä ja baletin ainoassa fortissimossa. Viimeinen kuvaelma on apoteoosi (Lento sostenuto), neljän

käyrätorven fuuga, jossa Orfeukselle lyyran lahjoittanut auringonjumala Apollo ilmestyy, ottaa soittimen ja kohottaa sen laulun taivaaseen.

THOMAS ADÈS: INFERNO

Thomas Adès (s. 1971) on nykysäveltäjä, joka liikkuu vapautuneesti eri tekniikoiden parissa ja tarttuu haastaviin aiheisiin. Viimeaikainen esimerkki on RSO:n vuonna 2016 esittämä pianokonsertto *In Seven Days* (2008), joka yhdistää *Raamatun* luomiskertomuksen biologiseen kehitysooppiin.

Yhtä pelottomasti Adès käy Danten *Infernoon* Los Angelesin filharmonikoiden tilaamassa teoksessa. *Infernolla* juhlistettiin orkesterin 100-vuotisjuhlaa ja vasta myöhemmin musiikki vahvistui baletiksi. Siinä vaiheessa hankkeesta kiinnostui myös Covent Gardenin kuninkaallinen baletti ja teos laajeni käsittämään Danten koko *Jumalaisen näytelmän* (1321), eli Helvetin lisäksi Kiirastulen (Purgatorio) ja Taivaan (Heaven). Koko kolmiosaisen teoksen oli tarkoitus saada ensi-iltansa vuonna 2020, mutta koronapandemia on lykännyt esityksiä.

Adès toteaa olevansa *Infernossaan* paljon velkaa Franz Lisztille, joka *Dante-sinfoniassaan* (1857) ja *Dante-sonaatissaan* (*Après une lecture du Dante*, 1849) ”todella otti haltuunsa helvetin ja paholaiset”. Adèsin *Inferno* sai kantaesityksensä Gustavo Dudamelin johdolla konserttiversiona, jossa kuulija kuljetetaan ilman taukoja helvetin porteilta sen yhdeksän piirin läpi ja takaisin maan kamaralle.

Liszt on Adèsille helvetin synkät syöve-rit tunteva matkakumppani, samoin kuin Vergilius Dantelle. Yhteistä Lisztin kanssa on myös speaktaakkelimainen fantasia,

josta irtoaa sekä splattermaista kauhua että demonista huumoria. Adèsin oma ohjelmakommentti on luettelo vierailuista kohteista, joihin tässä liitetään Eino Leinon suomentamia Danten säkeitä.

Helvettiä lähestyessä on hyvä muistaa, että kuolema on demokraattinen: ”Niin moni pidetään maan mahtavana, mi täällä vain kuin sika suossa seisoo.” Portin ylle on kirjoitettu Danten sanoista kuuluisimmat (I Abandon Hope): ”Ken tästä’ käy, saa kaiken toivon heittää.”

Toisessa osassa kohdataan Itsekkäät (The Selfish): ”Nuo raukat, jotka eläneet ei koskaan, olivat alasti, ja ankarasti heit’ ampiaiset sekä paarmat pisti”. Kolmannessa tavataan Styx-virran lautturi, joka kuljettaa kuolleiden sieluja kadotukseen: ”Tulisin silmin heitä Karon tarkkaa, kokoilee kaikki purtehensa, selkään lyö sitä airollansa, ken vitkastelee.” Neljänteen jaksoon Adès säveltää Pavanen sieluille (Pavan of the Souls in Limbo), jotka ovat syntyneet ennen Kristusta ja joiden ainoa rikos on perisynti ja rangaistus ikuinen Jumalan rakkauden kaipuu.

Viidennessä kohtauksessa ilmaantuvat Francesca da Rimini ja hänen Paolonsa, jotka muistetaan myös Tšaikovskin orkesterifantasiasta. Uskottomien rangaistus on iäinen pyörremyrsky, joka riepottelee heitä, kuten he ovat antaneet intohimojen viedä itseään: ”Sain kuulla, tää ett’ oli tuska niiden, jott’ eläneet ol’ lihan hekkumassa ja järjen alistaneet alle himon.”

Ahmatit (VI) makaavat limaisessa mudassa: "Saa sade heidät ulvomaan kuin koirat: sivullaan toisella he toista suo- jaa ja usein kääntyvät nuo kiron omat." Seitsemännestä piiristä löytyvät väkival- taan syyllistyneet: "On väkivaltaa vastaan Jumalata ja itseään ja lähimmäistään". Itsemurhaajat (VII) ovat haaskaajia, jot- ka on muutettu harpyijoiden raatelemiksi puiksi. Poikkeavat (VIII Deviants) edusta- vat väkivaltaa Jumalaa, luontoa tai järjes- tystä kohtaan. Heidät on määrätty ryömi- mään tulisella hiekalla: "Siell' lakkaamaton kävi kätten tanssi, nuo kurjat milloin siel- tä, milloin täältä kun tulta tuoresta pois karistivat."

Kahdeksannessa piirissä (Malebolge) kulkijat kohtaavat ensimmäiseksi vilpil- liset: ennustajat ja selvänäkijät (IX) – Adèsin kuvauksessa myös imartelijat ja kriitikot. Väärien profeettojen kohtalona on marssia eri suuntiin, pää käännettynä taaksepäin, itkien niin, että kyynelet va- luvat pakaroille. "Kun liian kauas eespäin

nähdä tahtoi, hän taapäin katsoo nyt ja taapäin astuu."

Kymmenennessä kohtauksessa (X) näh- dään paaveja, pää edellä maahan survot- tuna, jalat liekeissä paahtuen. Tekopyhät (XI) kantavat kultaisia munkinkaapuja, joi- den paino miltei murtaa heidät: "Voi viit- ta, joka iäisesti painaa!" Varkaat (XII) muuttavat muotoaan jättiliskoiksi ja ta- kaisin varkaiksi; heidän kimpussaan on lä- jittäin käärmeitä.

Kolmannessatoista kohtauksessa avau- tuu näky hyiselle Kolkytos-järvelle, jos- sa Saatana – Lucifer – rintaansa myö- ten jäätyneenä riuhtoo ja piiskaa siivillään. Dante ja Vergilius lähtevät laskeutumaan hänen karvaista ruumistaan, mutta mat- ka kääntyy kiipeämiseksi "siks kunnes au- kosta näin pyöreästä ne kauniit kappaleet, joit' Taivas kantaa: tulimme tuosta, jälleen näimme tähdet."

Antti Häyrynen

RADION SINFONIAORKESTERI

Radion sinfoniaorkesteri (RSO) on Yleisradion orkesteri, jonka tehtävänä on tuottaa ja edistää suomalaista musiikkikulttuuria. Orkesterin ylikapellimestari on Nicholas Collon.

Radio-orkesteri perustettiin vuonna 1927 kymmenen muusikon voimin. Sinfoniaorkesterin mittoihin se kasvoi 1960-luvulla. RSO:n ylikapellimestareita ovat olleet Toivo Haapanen, Nils-Eric Fougstedt, Paavo Berglund, Okko Kamu, Leif Segerstam, Jukka-Pekka Saraste, Sakari Oramo ja Hannu Lintu.

Suurten klassis-romanttisten mestarteosten ohella RSO:n ohjelmisto sisältää runsaasti nykymusiikkia ja orkesteri kantaesittää vuosittain useita Yleisradion tilausteoksia. RSO:n tehtäviin kuuluu myös koko suomalaisen orkesterimusiikin taltiointi kantanauhoille Yleisradion arkistoon. Kaudella 2021–2022 orkesteri kantaesittää kuusi uutta teosta.

RSO on levyttänyt mm. Mahlerin, Bartókin, Sibeliuksen, Hakolan, Lindbergin, Saariahon, Sallisen, Kaipaisen ja Kokkosen teoksia. Orkesteri on saanut levytyksistään Gramophonon kahdesti – Lindbergin klarinettikonserton levytyksestä 2006 sekä Bartókin viulukonserttojen levytyksestä 2018. Muita tunnustuksia ovat mm. BBC Music Magazine Award, Presto Classical ja MIDEM Classical Award. Sibeliuksen sävelrunoja ja lauluja sisältävä levy palkittiin International Classical Music -palkinnolla (ICMA) 2018. Grammy-ehdokkaana RSO on ollut 2020 ja 2021 ja kotimaisen EMMA-palkinnon se on saanut 2016 ja 2019.

RSO:n konsertit lähetetään suorina lähetyksinä Yle Areenassa ja Yle Radio 1:ssä sekä samana iltana viivästettynä Yle Teemalla. Konserttien taltiointeja lähetetään Yle TV1:ssä.

**HUOMIOITHAN YLIHERKKYYDESTÄ KÄRSIVÄT
KANSSAKUULIJAMME, VÄLTTÄISITKÖ VOIMAKKAIDEN
TUOKSUJEN KÄYTTÖÄ KONSERTISSA.
KIITOS!**

YLE VÄLITTÄÄ RSO:N KONSERTIT KAIKILLE SUOMALAISILLE

Yle välittää RSO:n konsertit television, radion ja verkon kautta koko Suomeen ja ympäri maailmaa.

RSO RADIOSSA

Radiossa RSO:n konserttien uusintoja lähetetään Yle Radio 1 -kanavalla tiistaisin klo 19.30.

26.10. klo 19.30–22.00 Radion

sinfoniaorkesteri konserttilavalla

Thomas Adès, piano, Jenny Carlstedt, mezzosopraano, RSO:n muusikot. Henry Purcell (sov. Thomas Adès): Neljä laulua. Igor Stravinsky: Three Shakespeare Songs; Kissan kehtolauluja; The Owl and the Pussy-cat; Elegy for JFK. Thomas Adès: Kolme kehtolaulua oopperasta The Exterminating Angel (kantaesitys). György Kurtág: Hommage à R-Sch. op. 15. Leoš Janáček: Concertino. Musiikkitalon Paavosalissa 24.10.2021 äänitetyn konsertin toimittaa Lotta Emanuelsson.

RSO TELEVISIOSSA JA VERKOSSA

Kaikki RSO:n kausisarjoihin kuuluvat konsertit lähetetään Yle Teemalla ja Yle Arenassa. Yle Teemalla konsertit alkavat viivästettynä klo 20.00 ja Yle Radio 1:ssä klo 19.00. Suorien lähetysten väliajalla tavataan konsertin esiintyjä, valotetaan kulttuurielämän ilmiöitä ja kuullaan pianisti Jukka Nykäsen teosesittelyjä. Linkki suoraan konserttilähetykseen sekä käsiohjelma löytyvät konserttipäivänä osoitteesta

yle.fi/rso. Menneisiin lähetyksiin voi palata Yle Arenassa hakusanalla RSO.

Lauantai-iltapäivisin Yle TV 1:ssä nähtävässä RSO Musiikkitalossa -ohjelmassa esitetään yksittäisiä teoksia tai osia konserteista. Lisäksi kuullaan aiheeseen liittyviä haastatteluja ja muita taustajuttuja. Osa konserteista on myyty myös kansainväliseen levitykseen ranskalais-saksalaiseen ARTE Concert -verkkopalveluun ja ranskalaiselle Mezzo -tv-kanavalle.

Ylen Elävässä arkistossa (yle.fi/elavaarkisto) voi tutustua RSO:n soivaan historiaan. Sivustolla on kuultavana niin arkistojen aarteita kuin vielä levyttämättömiä, tuoreita kantaesityksiä.

RSO SOSIAALISESSA MEDIASSA

Facebook: radionsinfoniaorkesteri

Saat kätevästi tietoa konserteista ja mahdollisista ohjelman muutoksista. Voit tiedustella askarruttamaan jääneitä asioita, kommentoida konserttia tai klikata mielenkiintoisia linkkejä.

Twitter: @Yle_Rso

Seuraa meitä Twitterissä. Välitämme orkesterin uutisia sekä tietoa konserteista ja mahdollisista ohjelman muutoksista myös tv-tiittien välityksellä.

Instagram: yle_rso

Tule karpäseksi RSO:n kattoon Instagramissa! Kuvaamme muusikoiden arkea lavalla, lavan takana ja paljon muuta.